

Po čem bomo sodili novo deželno večino

Samo eno leto je poteklo od zadnjih deželnih volitev, a Furlanija Julijska krajina doživlja že drugo krizo svoje deželne vlade. V prejšnjem mandatu (1988-1993) so politične sile tedanje večine, zlasti krščanski demokrati in socialisti, imele za potrebno spremeni volilno zakonodajo, predvsem pa odpraviti dotedanji čisti proporcni volilni sistem. Ta naj bi namreč povzročal drobljenje političnih strank in preveliko razprševanje glasov po strankah in stranicah, kar naj bi škodovalo trdnosti izvršne oblasti, to je stabilnosti deželne vlade.

Takšno modrovanje je očitno v skladu s tedanjo splošno »modro« v Italiji, a tudi posledica, zlasti v naši deželi, strahu, da bi se preveč uveljavile avtonomistične sile, predvsem Severna liga. Njihova uveljavitev na volitvah pa bi tudi v Furlaniji Julijski krajini morda celo usodno načela 30-letno oblast KD in njenih tradicionalnih zaveznikov.

Ne glede na to, je treba ugotoviti, da od samega rojstva dežele Furlanije Julijske krajine ni bilo v vseh šestih zakonodajnih dobah (od 1964 do 1993) nobene druge oblike večine, razen levsredinske. To se je dogajalo, čeprav je bil v veljavi čisti proporcni volilni sistem. Gledano iz tega zornega kota, je bila tudi delna sprememba volilne zakonodaje odveč, kajti stabilnost deželne vlade ni bila nikdar vprašljiva.

Sprememba volilnih prepisov pa je hudo prizadela slovensko narodno manjšino, saj je zaradi novega volilnega reda edina politična organizacija slovenske manjšine izgubila svojega predstavnika v deželnem zboru. Nič ni pomagalo, da se je Ssk na zadnjih deželnih volitvah okrepila tako po glasovih kot v odstotkih. Zgodilo se je celo, da so vse italijanske »velike« stranke odklonile volilno povezavo s Ssk in s tem tudi same neposredno pomagale k njeni izključitvi iz novega deželnega zbora.

Ko se zdaj vodijo pogovori o novi večini v deželnem zboru in

DRAGO LEGIŠA

»Ne bo miru, če ga ne bomo gradili na pravičnosti

Na spominski svečanosti ob 50-letnici namestitve krematorijske peči v tržaški Rižarni je med drugimi spregovoril tržaški občinski odbornik za kulturo prof. dr. Roberto Damiani. Njegova izvajanja se nam zdijo zelo pomembna, zato jih objavljamo v celoti v slovenskem prevodu. (Ured.)

Poteka 50 let od namestitve krematorijske peči. Ta je povzročila najbolj krvavo in najglobljo rano našemu mestu, ki je pred 200 leti bilo zaupalo svojo prihodnost naravni vlogi strpnega križišča različnih jezikov, kultur, navad, običajev, izročil in veroizpovedi.

Ne vem, če so moški in ženske, šibki starčki in nedolžni otroci, ki jim je strahotni smrtni stroj za vedno preprečil, da bi videli živo dnevno luč, imeli kakšno predstavo o topilniku ras, o katerem je pel Saba v trenutku, ko se je pred njimi razparala skrivnostna zavesa, ki je to luč ločila od teme. Ne vem, če so se Italijani, ki so ponujali svoje roke (in mnogi svojo dušo) divjaški in žaljivi tuji zasedbi, tako ali drugače zavedali, da pripadajo, čeprav nezasluženo, mestu, ki je bilo ponosno, da so ga imeli za »evropsko Filadelfijo«. Na njegovih pomolih je namreč tožna zmešnjava jezikov, bolj kot Canalettove slike, predstavljala drugi vedri in praznični glas bogate trgovinske dejavnosti, živega cvetenja industrij in dobičkonosnega širjenja poslov.

Čeprav je Trst bolj častil Merkurja kot Apolona, je znal kljub temu narediti natančno izbiro (tudi kar zadeva narodno identiteto, ki je po Slataperjevemu zgledu spoštovala drugačne izbire). Tako je ravnal, ker so bila srca njegovih ljudi svobodna in je bila prav tako svobodna pamet prebivalcev te evropske dežele vse dotlej, dokler slepa jeza nacionalizmov ni začela razjedati načela bratstva v raznolikosti in raznolikosti kot spodbujanja k medsebojnemu bogatenju, tako kar zadeva gospodarsko rast kot tudi in zlasti moralno, socialno in duhovno rast.

Zla zgodovinska muhavost je hotela, da se je prav tu, kjer je tudi narava pomagala zarisati svet

v malem in v harmoničnem sožitju, udejanila tragična izkušnja najbolj ciničnega in sramotnega prestopka zoper božjo zapoved, da je treba varovati življenje in spoštovati dostojanstvo vsakega človeškega bitja.

Za to, kar se je zgodilo v Trstu, ni prav nobenega opravičila, četudi bi kdo navajal pretvezo, da je šlo za varovanje materialnih dobrin. Toda tedanja tako imenovana civilna oblast — kolaboracio-

ROBERTO DAMIANI

nistična namreč — ni niti hotela niti znala in si ni niti upala narediti kaj več.

Še so nekateri, ki trmasto zanikajo to, kar je očitno. Toda materialni izvrševalci pokola in njihovi pomagači ne morejo drugega, kot da klecnejo pod težo neizpodbitnih dokazov. Pokol je tembolj okruten, ker je bil načrtovan ob upoštevanju kriterijev, ki te morajo zaradi svoje znanstvene organizacijske tehnike naravnost osupniti. Tudi in prav zaradi tega se moramo izogniti skušnjavi, da vse to obidem, omalovažujemo, odpravimo.

Povsem vzporedno s tem, kar se upravičeno zahteva v zvezi z ugotovljenimi odgovornostmi za pokol tisočev Tržčanov — Italijanov in Slovencev — v kraških jamah, morata Trst in njegova

uprava odločno in jasno terjati, naj se izvede natančna preiskava, ki naj se tudi poglobi na najbolj prikladen način in v primernem času, tako da bomo lahko svojo kolektivno vest dokončno oprali vsakršne sokrivde z zločinci. Ne gre za željo po maščevanju, temveč za nekaj drugega: ker tako zahteva pravičnost. Ne bo namreč miru, če ga ne bomo gradili na pravičnosti; ne bo ljubezni, če je ne bomo vsak dan krepili z zavestjo, da smo pravični med pravičniki, da vsi z združenimi močmi gradimo pravično družbo.

Bistveno pa je — kot pravilno poudarja tržaški župan v svoji današnji izjavi za tisk — da bi zavest o daljši ali krajši prehojeni poti divjega nasilja spodbudila v krivcih iskreno kesanje. Takšne stra-

Iz vsebine:

a.b.: *Politika in glasba* (str. 3)

R. Dolhar: *Premška razmišljanja* (str. 3)

A. Kodelja: *»Črepinje« in črepinjice* (str. 7-8)

H. Jovanovič: *Kap. Lisjak Volpi raziskuje zgodovino ribištva* (str. 4)

M.T.: *Svečanost ob 50-letnici požiga štirih vasi* (str. 5)

Roberto Damiani govori v tržaški Rižarni

(foto Kroma)

RADIO TRST A

■ ČETRTEK, 7. julija, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Sprehodi po poteh slovenskega gledališča; 10.00 Poročila; 10.10 Kogojevi dnevi '93; 11.30 Danila Kocjan - Jelka Haladin: »Bejži, zlodej, baba gre!«; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Tihno tiho, davno davno; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Po poteh naših izseljencev.

■ PETEK, 8. julija, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Za črte, za bogove nad oblaki; 10.00 Poročila; 11.30 Danila Kocjan - Jelka Haladin: »Bejži, zlodej, baba gre!«; 12.00 Ženska v filmskem svetu; 12.40 Slovenski zbori; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Števerjan '94; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Klasični album: teden Johanna Sebastiana Bacha; 18.00 Kulturni dogodki.

■ SOBOTA, 9. julija, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 9.15 Otroški kotiček: »Za spretno roko« (Martina Ozbič); 9.30 Operetne melodije; 10.00 Poročila; 11.30 Danila Kocjan - Jelka Haladin: »Bejži, zlodej, baba gre!«; 12.00 Dogodivščine v Grand Canyonu; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.30 Iz studia z vami: izbor iz okroglih miz; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Dimitrij Kralj: »Čriček« — izvorna radijska igra.

■ NEDELJA, 10. julija, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 11.00 Čakole na placu; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Na počitnice; 12.45 Pa se sliš!, slovenske ljudske pesmi; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Dante Alighieri: »Božanska komedija: Nebesa«; 15.00 Z naših priridev; 17.00 Iz studia z vami: izbor iz okroglih miz.

■ PONEDELJEK, 11. julija, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Italijanska srečanja slovenskega pesnika; 9.15 Otroški kotiček: Pravljicni vrtljak (Zlata Jurin); 10.00 Poročila; 10.10 Koncert v repentabrski cerkvi; 11.30 Danila Kocjan - Jelka Haladin: »Bejži, zlodej, baba gre!«; 12.00 Dopisnice iz najbližnjega vzhoda; 12.40 Slovenski okteti; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Kmetijski tednik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Klasični album: teden Antonína Dvořáka; 18.00 Spoznavajmo svojega otroka.

■ TOREK, 12. julija, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Indija, srce sveta; 10.00 Poročila; 10.10 Koncert; 11.30 Danila Kocjan - Jelka Haladin: »Bejži, zlodej, baba gre!«; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.40 Nekaj minut z...; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Anton Tomaž Linhart: »Ta veseli dan ali Matiček se ženi«. Vesele igra v 5 dejanjih.

■ SREDA, 13. julija, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Julius Kugy: Slovenske gore, slovenski ljudje; 10.00 Poročila; 11.30 Danila Kocjan - Jelka Haladin: »Bejži, zlodej, baba gre!«; 12.00 S hrano do zdravja; 12.20 Uspešnice 1994; 12.40 Zborovska glasba; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Čakole na placu; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Primorske mavrice; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Klasični album: teden Antonína Dvořáka; 18.00 Literarne podobice: Pesniški utrinki Vinka Beličiča (Ester Sferco); Rodinov poljub (Tanja Rebula).

Predstavniki Ssk nadaljujejo s sestanki z vodstvi strank v RS

Slovenska skupnost nadaljuje s krogom sestankov z vodstvi vseh parlamentarnih strank v Republiki Sloveniji, da bi z njimi izmenjala informacijo in ocene o položaju Slovencev v Italiji, o odnosih med Italijo in Slovenijo ter o odnosih med zamejstvom in matico.

Tako so bili glavni tajnik Ssk Martin Breclj, predsednik Marjan Terpin ter član tržaškega vodstva Andrej Berdon v ponedeljek, 4. t.m., gostje pri Združeni listi socialnih demokratov in Slovenski nacionalni desnici v Ljubljani.

Na sedežu Združene liste socialnih demokratov je predstavnik iz zamejstva sprejel predsednik stranke mag. Janez Kocijančič. V poglobljenem pogovoru so Breclj, Terpin in Berdon seznanili sogovornike s svojimi gledanji na položaj slovenske narodnostne skupnosti v Italiji ter na razvoj italijansko-slovenskih odnosov. Opozorili so tudi na številna še neresena vprašanja slovenske manjšine ter neoidentistične težnje nekaterih krogov italijanske politike. Kocijančič je zagotovil, da je podpora prizadevanjem slovenske narodnostne skupnosti v Italiji konstantna politike ZL SD in obenem dejal, da ima Slovenija pravico in dolžnost, da brani svoje manjšine. V pogovoru so predstavniki obeh strank tudi izjavili, da odločno odklanjajo vse poskuse, da bi vprašanje položaja Slovencev v Italiji postala predmet medstrankarskih sporov v Sloveniji.

V imenu SND pa so predstavniki Ssk sprejeli predsednik Sašo Lap, tajnik Mitja Robec ter poslanca Marjan Poljšak in Marjan Stanič.

Predstavniki Ssk so podrobneje spregovorili o sedanjem trenutku Slovencev v Italiji ter opozorili na vrsto nerešenih vprašanj, začenši z neizpoljeno obvezo Italije, da slovensko manjšino zaščiti s posebnim zakonom. Govor je bil tudi o težavah, ki jih

povzroča nova volilna zakonodaja ter o zahtevi po zajamčeni minimalni zastopanosti Slovencev v izvoljenih telesih, kakršno že poznajo Italijani v Sloveniji ter druge manjšine v Italiji in Evropi.

Voditelji SND so zagotovili slovenski narodnostni skupnosti v Italiji vso podporo še zlasti v sedanjem kritičnem trenutku. Izrazili so prepričanje, da bi tudi v ta namen morali marsikaj urediti že v samem matičnem prostoru, predvsem pa so se zavzeli za rednejšo izmenjavo informacij in ocen s Ssk, ki bi omogočila konkretno ukrepanje na zakonodajnem in širšem političnem področju.

V občinski dvorani v Špetru so tudi letos nagradili mlade udeležence natečaja »Moja vas«. Sodelovalo je nad 160 otrok. Večina se je na natečaj prijavila s kako pravljico ali prostim spisom o vaši stvarnosti, najmlajši pa so tekmovali z risbami in ročnimi izdelki. Največ udeležencev je bilo iz špetske občine, veliko pa jih je bilo tudi iz Tipane, Ahtna, Čedada, Srednega Grmeka, Podbonesca, Barda in Rezijske.

Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije prireja seminar slovenskega jezika in kulture, na katerega so vabljeni tudi učitelji in profesorji slovenskih šol v Furlaniji-Juljski krajini. Seminar bo v Krškem od 21. do 27. avgusta. Rok za prijavo bo potekel 15. julija. Vse potrebne informacije in prijavnice za seminar lahko dobite na sedežu Sindikata slovenske šole.

V Vidmu se je prejšnji teden zaključil seminar na temo »Vidno mesto«, ki sta ga priredila ljubljanska in videmska univerza. Govor je bil o raznih arhitektonskih, urbanističnih in drugih vidikih obeh mest.

Po čem bomo sodili...

o novi vladni koaliciji, ki naj bi — glej čudo! — temeljila na Severni ligi in Ljudski stranki (naslednici KD), imamo za svojo dolžnost, da na vnebovpjijočo krivico, ki smo jo pravkar omenili, opozorimo našo in celotno demokratično javnost. Brez od manjšine neposredno izvoljenega predstavnika je deželni zbor Furlanije Julijske krajine — pa naj bo komu vseh ali ne — dejansko pohabljen. To smo že večkrat napisali v našem listu in bomo svoje mnenje ponavljali tudi v prihodnosti, vse dotlej, dokler ne bo volilna zakonodaja v naši deželi tako izpopolnjena, da bo sloven-

ska manjšina lahko izvolila svoje predstavnštvo v deželni zakonodajni zbor.

Odsotnost slovenskega predstavnštva je čutiti vsak dan in ob vsakem koraku; zdaj ne gre le za pravično ureditev načelnega vprašanja, ki zadeva samo bistvo demokracije, temveč tudi za varovanje stvarnih koristi, za katere smo prikrajšani in torej diskriminirani v primerjavi s pripadniki večinskega naroda.

Novo večino in novo deželno vladno bomo sodili predvsem po tem, kaj bo naredila ali kaj namerava narediti, da se ta krivica, prizadejana naši manjšini, odpravi.

Ne bo miru...

hote, nad katerimi so se preživeli in sorodniki žrtev že popolnoma razjokali, ne nastajajo iz nič: so namreč nasilna in osupljiva degeneracija nacionalističnih nasprotstev in rasistične ideologije, proti kateri so se resnični demokrati uspešno bojevali in ki jo moramo z enako odločnostjo zdaj pregnati iz Evrope narodov.

Ta obletnica nam zapušča v dediščino jasen in slovesen poziv, naj ponovno osvojimo vrednote vzajemnosti.

Radi bi zato verjeli, in sicer z dejanjem žive in doživete vere ter spodbujeni od vestnega spoštovanja vsake različnosti, da bo po dobi nacionalističnih egoizmov končno nastopil veliki letni čas vzajemnosti. Vse to naj se uskladi in spoji z našo najboljšo in najslavnejšo preteklostjo. V pričakovanju, da bo jutrišnja Evropa odpravila še zadnje meje in da bo Trst vrnila njegovi zgodovinski in geopolitični vlogi mostu med bratskimi omikami, izražamo upanje in pričakovanje ter željo, naj se vsi Tržačani, brez vsake izjeme, ponižno poklonijo spomenu teh žrtev, kot se mi zdaj, tu, idealno klanjamo spomenu vseh žrtev političnega in ideološkega, rasnega in etničnega sovraštva.

Tako ravnamo, ne da bi pozabili, kajti pozabiti bi pomenilo žalitev njihovega koprnečega spomina. Tako ravnamo, ne da bi pozabili zaupati mladim globoko politično in moralno poslanico, ki nam jo daje spomin na velikansko daritev pred 50 leti.

Naj bo današnja spominska slovesnot odločen korak na poti do cilja, ki je sloga. Za to prosimo Gospoda, ki tolaži žalostne, lajša rane in vliva zapuščeni, preganjanim in žrtvam zlorab upanje, da bosta zavladala pravičnost in mir. Z njegovo pomočjo bomo na tej zemlji ob meji gradili za Trst in Evropo ter za svet prihodnost trajnega miru.

Prevod: D.L.

Devinsko-nabrežinski občinski svet je prejšnji teden z večino glasov odobril obračun za finančno leto 1993. Obračun ima okrog 210 milijonov lir prebitka. Predstavniki večine Martin Breclj je v obravnavi izrazil zadovoljstvo, da je občina prebrodila težak finančni trenutek, in predlagal, naj bi nekoliko omilili davčni pritisk.

Bivši tržaški tajnik socialistične stranke Perelli se bo pred sodnikom zagovarjal 14. julija, ko bo nadaljevanje procesa proti njemu in bivšemu goriškemu občinskemu odborniku KD Cappellu. Oba sta osumljena izsiljevanja v zvezi z gradnjo greznice v Žavljah.

Ob nekem prazniku

Politika in glasba

Vsi vemo, kakšno vlogo so igrale v zgodovini narodov in držav umetnosti in to v vseh časih. Od podporne vloge pesmi in glasbe pri Spartan-kih ali še prej na Bližnjem vzhodu (kot recimo trobente pri Izraelcih) vse do najnovjših časov. Kako je odmevala puntarska »Le vku, le vku uboga gnamajna« v dobi naših kmečkih uporov, pa spet slovenska budniška pesem od čitalnic dalje s himno Naprej zastava Slave. In spet pesem je spremljala naše ljudstvo kot skoraj edini skupni glasnik v boju za narodni obstoj pod fašistično strahovlado. In še dalje v osvobodilnem boju zoper okupatorja...

Danes smo priča novim razmeram in novemu življenju, ki pa se nikakor ne oddaljuje od prejšnjega. Tudi danes pesem in glasba spremljata politične in državne praznike, manifestacije, prireditve. Republika Slovenija slavi sedaj 25. junij kot državni praznik, ko je prav ta dan pred par leti razglasila svojo državno neodvisnost. V ta namen so onstran meje priredili več lepih slovesnosti: v Ljubljani, v Vipavi in še drugje, kjer so se zbrali tudi najvišji predstavniki slovenske države in vlade, da so tako dostojno obeležili slovenski državni praznik.

Po televiziji sem gledal prenos slovesnosti v Vipavi, kjer je bil na programu koncert simfoničnega orkestra Slovenske radiotelevizije iz Ljubljane skupno z dvema zboroma in solisti. Nedvomno prijeten operni program z znanimi odlomki v glavnem iz priljubljenih italijanskih oper. Poleg Verdija pa še Ponchiellija od neitalijanske produkcije arija iz Bizetove Carmen in skoraj čudo tudi slovenski skladatelj Viktor Parma s kratkim in melodičnim orkestralnim intermezzom...

Če je recimo podoben program gotovo primeren in vabljev za navaden koncertni spored, je to vse v redu. Ni mogoče pa reči kaj podobnega za proslavo praznika slovenske državnosti. Skoraj nepojmljivo je, da so prireditelji hoteli proslaviti slavnostni slovenski večer (in še na Primorskem), v glavnem z italijansko glasbo (proti kateri seveda nimamo ničesar in ji priznamo vse umetniške prvine!). Glasbo, ki marsikje priključuje v spomin bolj italijanske boje v Risorgimentu kot naše...

Rad bi videl, če bi npr. italijanska republika praznovala svoj drugi junij z zbori iz Foersterjevega Gorenjskega slavčka, iz Matija Gubca Rista Savina, iz Bravničarjevega Hlapca Jerneja ali iz Vrabčevih Tolmincev...

Zgodovina pozna razne zanimive povezave glasba-politika-ideologija. Beethoven je svojo znano tretjo simfonijo (Eroica) najprej posvetil Napoleonu, v katerem je videl ideal svobode. Ko se je ta proglasil za cesarja, je nemški skladatelj to posvetilo baje

raztrgal. V novejšem času sta dva velika nemška glásbenika postala (hote ali nehote) orodje nacistične propagande: Rihard Wagner in Rihard Strauss, katerih glasba je bila npr. v Izraelu dolga leta na indeksu! Dimitrij Šostakovič je v času druge svetovne vojne v Leningrajski simfoniji slavil takratne sovjetske vojaške napore in podvige, itd. Ne gre tu preveč posploševati in to tudi glede prej omenjenih italijanskih skladateljev. V vsem je neka mera — tako piše latinski pesnik.

a. b.

* * *

Priloga Rast izšla v obliki brošure

Rast je mladinska priloga Mladike, ki jo v Trstu izdaja Slovenska prosveta. Običajno obsega nekaj strani in je pripeta na sredini revije, tokrat pa je izšla na štiriindvajsetih straneh kot popolnoma samostojen list. Pravzaprav gre za pravo brošurico, v kateri najdemo številne informacije o Slovenskem kulturnem klubu, v katerem se ob sobotah združujejo mladi, o Mladinskem odboru Slovenske prosvete, o Dragi in Dragi mladim, knjižnici Dušana Černeta, Radijskem odru, torej o vseh raznolikih dejavnostih, ki potekajo na sedežu v Ulici Donizetti 3. Publikacija je tudi bogato opremljena s fotografskim gradivom. Nekaj zanimivih posnetkov je tudi iz preteklosti.

Več strani v tokratni Rasti je posvečenih zadnji odrski uspešnici — »Igra zamenjav« ali »Skupaj je lepše«, ki so jo pod mentorstvom Lučke Susič pripravili mladi člani Gledališkega krožka Slovenskega kulturnega kluba. S to predstavo so bili mladi igralci že gostje številnih društev.

Vhodni stolp v obzidju srednjeveškega gradu Prem, ki izvira še iz romanske dobe, verjetno iz poznega 12. stoletja. Gre za najstarejši ohranjeni notranjsko-primorski grad.

Rafko Dolhar

Premaska razmišljanja

Pasji dnevi prihajajo, kultura odhaja na počitnice, problemi pa ostajajo.

Med zadnje pomembne dogodke kulturne sezone, ki se je iztekla, spadajo gotovo 8. Premaska srečanja, ki jih sredi junija tradicionalno organizira Društvo primorskih književnikov. In ker je predsednica društva prof. Zora Tavčar, je tudi letošnje srečanje bilo zelo zanimivo in uspešno.

Kraj dogajanja je vsekakor zelo vabljev. Na zahodnem robu brkinskega grebena stoji peščica majhnih hiš, ki bi jih človek ne opazil, če med njimi ne bi izstopal sloki zvonik premške cerkve in na najvišjem griču čokato impozantno poslopje premškega gradu. Tudi podporni zid, nekoč z vprego prevozne poti, ki se vzpenja proti vходу v grad je obnovljen in tudi zahodno ter del južnega pročelja gradu je nanovo prepletkano. To je že na prvi pogled spodbudno znamenje, da je ta grad nekemu pri srcu. Res bi bila velika škoda, če ne bi bilo tako, kajti veličastne stropne freske v dvorani prvega nadstropja, pričajo o njegovi nekdanji veličini. Popolnoma obnovljena je doslej majhna pritlična dvoranica, v kateri je urejena tudi arheološka razstava o gradu in njegovi zanimivi okolici. Za to gre gotovo zahvala predvsem krajevnim kulturnim delavcem ZKO v Ilirski Bistrici. Ti tudi skrbijo za prijetno počutje udeležencev vsakoletnega srečanja. Seveda je treba še omeniti, da je Prem domovina Dragotina Ketteja, kateremu so v prostorih danes opuščene osnovne šole uredili spominsko sobo, ki je vredna ogleda. V njej so udeležencem letošnjega srečanja bosanski otroci — begunci priredili kratek prisrčen pesniški nastop, v katerem se je poklon slovenskemu pesniku prepletal z otožnim spominom na nesrečno oddaljeno domovino.

Pobudnik letošnjih osmih Premskih srečanj je Združenje književnikov primorske in ta pobuda ostaja do danes še njegova edina, čeprav pomembna pobuda. Ko smo se pred nekaj leti začeli zbirati za ustanovitev tega združenja, je bilo med nami veliko navdušenja, pobud in načrtov, a tudi že nekaj osporavanja. Nekaj besed o tem. Nasprotniki ustanovitve regionalno označenega društva so trdili, da že obstaja Društvo slovenskih pisateljev. Tedaj je prišlo tudi do nekaj pikrih besed in polemičnih zapisov. To nasprotovanje se je razčistilo ob ugotovitvi, da primorsko združenje ne nastaja proti, temveč ob osrednjem združenju slovenskih književnikov, ker je pač Ljubljana predaleč (morda pa tudi previsoko). Vsekakor se je potem izkazalo, da je tudi sestankovanje na Krasu, nekako na pol poti med Predilom in Dragonjo, precej naporna zadeva. Tako so pobude o samostojnem založništvu in samostojni literarni reviji usahnile. Mesečna literarna stran v »Primorskem«, ki se je nekajkrat pojavila, je bila v glavnem le sad dela in truda tedanjega predsednika združenja Borisa Pangerca. Literati so pač, kot vsi umetniki, veliki individualisti in pravijo, da se jih večina zanima le za objavo lastnega dela, za bolj organizirane skupinske pobude pa nimajo veliko smisla.

Premaska srečanja pa so ostala in so potekala letos že osmič. Odlična organizatorica, predsednica združenja prof. Zora Tavčar, je poskrbela za visoko kakovost predavateljev, prireditelj pa je potekala na očarljivem dvorišču Premškega gradu. V esejističnem delu je dr. Boris Paternu analiziral Kocbekovo pesniško delo, ob 90-letnici pesnikovega rojstva, Matej Bogataj pa literarno snovanje mlajše generacije. O problematiki in težavah prevajanja iz slovenščine v italijanščino so podale zanimive poglede in izkušnje Patrizia Vascotto, Jolka Milič ter profesorici Marija Cenda in Diomira Fabian. Na literarnem večeru so poleg mlajših literatov izstopali Saša Vuga in Matjaž Kmeclj.

Pod lopo prireditvenega prostora je bilo na voljo nekaj samozaloženih pesniških zbirk in nekaj števil literarnih periodičnih zvezkov. Sodobna računalniška tehnologija take pobude znatno olajša. Nič hudega, če želi mlad pesnik po samozaložniški poti priti do objave lastne zbirke, čeprav bi se mi zdelo bolj normalno, če bi za tako objavo stalo celotno združenje tega prostora, ki naj bi potem tudi poskrbelo za predstavitev te literature. Seveda se zavedam, da je taka dejavnost povezana z organizacijskimi in tudi siceršnjimi težavami, ki jih je mogoče premostiti le z realnim kolektivnim trudom, morda z rotacijo posameznih članov-avtorjev. Podobno razmišljanje velja tudi za periodiko. Naj omenim le dva naslova: Fontana in Stopinje. (dalje prihodnjič)

Pogovor s kapitanom Brunom Lisjakom Volpijem, ki raziskuje zgodovino ribištva pri nas

»Rad bi, da bi Slovenci razumeli, kakšno bogastvo je v resnici morje«

Pomorščak, kapitan Bruno Lisjak Volpi, se je pred dvema letoma začel ukvarjati z zgodovino ribištva v Tržaškem zalivu. Začel je pravzaprav z drugim namenom, ne zato, ker bi nameraval o tem napisati knjigo, kmalu pa je ugotovil, da je zbral toliko dragocenega in še nikjer objavljenega gradiva, da bi lahko iz tega nastala več kot ena knjiga.

V pogovoru v svoji hiši, iz katere se odpira lep pogled na morje, ki kap. Lisjaku Volpiju pomeni vse, saj že od nekdanj življi v stiku z njim — ko je zaključil pomorsko akademijo v Piranu je nekaj let plul, nato pa je bil tri desetletja zaposlen v tržaškem arzenalu — je natančneje povedal, zakaj je začel zbirati gradivo o ribištvu. Predvsem pa je večkrat poudaril, da se Slovenci premalo zavedamo, kako pomembno je morje. Še posebno v mladih je treba ponovno vzbuditi zanimanje zanj, je še dejal. S tem namenom je pred leti nastal tudi jadralni klub »Čupa« iz Sosljana. Eden od ustanovnih članov tega društva je tudi Bruno Lisjak Volpi.

Dejali ste, da se Slovenci premalo zavedamo, kako izredno pomembno je morje.

Res je. Vtis imam, da Slovenci pomena morja ne razumemo. Vsi drugi narodi težijo k morju, ker to pomeni bogastvo. S tem ne mislim samo na ekonomski vidik. Dokaz za to je tudi dejstvo, da imajo na primer Madžari ali Čehi svojo floto, pa čeprav nimajo »svojega« morja. Prav tako ima svoje ladjeve tudi bogata Švica. Naravnost smešno pa je, da se Slovenci ne ukvarjamo z vsemi tistimi dejavnostmi, ki jih ponuja morje, pa čeprav živimo ob njem.

Naši ribiči so lovili na tej obali tisoč let, vse od takrat, ko so prišli Slovani v te kraje. V zadnjem času pa se ta pomembna dediščina popolnoma izgublja. Vsi imamo torej veliko zgodovinsko odgovornost, da to ohranimo.

Kaj je torej mogoče storiti, da bi mlade spet »približali« morju?

Že pred leti sem se z drugimi osebami zavzel za to, da bi mlade ponovno navdušili za morje, in to vsaj športno, če že ni mogoče drugače. Bil sem med ustanovitelji jadralnega kluba »Čupa« in sem bil več let tudi v odboru. Namen ustanoviteljev je bil predvsem ta, da bi ohranili slovensko prisotnost v Sosljanu. Reči moram, da nam je to uspelo. Z doseženimi rezultati smo zadovoljni, saj celo italijanska federacija FIV (Federazione italiana vela) in športno združenje CONI jemljejo naš klub za zgled.

Ali je morje pomembno tudi za vzgojo otrok?

Važno je tako za otroke kot tudi za odrasle. Ko je človek sam v jadrnici na odprtem morju je popolnoma sam z naravo in mu nihče na svetu ne more pomagati. Če iznenada pride nevihta, se mora rešiti sam. Z naravo se mora boriti v izredno težkih razmerah, saj nima trdnih tal pod nogami. Človek se torej na morju nauči samostojnosti in odgovornosti nad lastnimi dejanji.

Kako je prišlo do tega, da ste začeli zbirati gradivo o slovenskem ribištvu v Tržaškem zalivu in kje vse ste dobili podatke?

Dela sem se lotil, ko sem se zavedel velike zgodovinske odgovornosti. Skrajni čas je namreč bil, da nekdo napiše in dokumentira življenje Slovencev na morju. Če tega ne bi nihče storil, bi bila zbrisana tisočletna zgodovina, kot da Slovencev na morju nikoli ne bilo.

Z raziskavo sem se začel ukvarjati pred dvema letoma, ko smo se dogovorili, da izdamo brošuro o jadralnem klubu »Čupa«. Začel sem torej brskati po arhivih, najprej tu pri nas, na Tržaškem, nato sem šel tudi v Ljubljano v tamkajšnji etnološki muzej. Ko sem pregledoval njihove arhive, sem ugotovil, da hranijo ogromno gradiva o slovenskem ribištvu na naši obali. Teh dokumentov ni doslej še nihče obdelal, ali bolje, malokdo je sploh vedel, da obstajajo. Sklenil sem torej, da bom to raziskavo opravil jaz.

Ljubljanski etnološki muzej mi je ponudil pomoč. Zavedel pa sem se, da bi strokovnjaki iz osrednje Slovenije imeli velike težave, če bi hoteli raziskovati »na terenu«. To pa zato, ker ne obvladajo pomorskih izrazov in ne poznajo specifičnosti morskega ribolova. Jasno je, da ne vedo, kaj na primer pomeni malajda (velika mreža za lov sardel) ali pa tartana (velika

mreža v obliki vreče), škadenar (mreža za lov rombov) ali pasaljera (mreža za lov morskih listov). Toliko samo o različnih vrstah mrež, ribiških krajevnih izrazov pa je na stotine. Raziskavo o tem je torej moral napraviti nekdo, ki vse to že pozna.

Stopili ste tudi do starejših ribičev. Koliko jih je še in ali so vam bili pripravljeni nuditi pomoč?

Reči moram, da sem naletel res na veliko zanimanje in zadovoljstvo naših ribičev. Vsi so zelo radi sodelovali. Veliko odprtost pa sem našel tudi pri raznih ustanovah, v kulturnih in zgodovinskih krogih. Na naši obali od Barkovelj do Sosljana se z ribištvom ukvarjajo samo še tri osebe, od starejših ribičev pa je le še malo živčih pričevalcev, ki so se s tem poklicno ukvarjali.

Koliko dokumentov ste zbrali v teh dveh letih in kaj naj bi knjiga, ki jo pripravljate, obsegala?

Nabral sem ogromno gradiva, od raznih dokumentov do fotografij — med temi so tudi slike še živčih ribičev. Vsega je še preveč, da bi bilo mogoče vse objaviti v eni sami knjigi. V raziskavi sem upošteval dva vidika: zgodovinskega in etnološkega. Knjiga bo bogato opremljena z kopijami raznih dokumentov, želel pa bi, da bi izšla v dveh izdajah — slovenski in italijanski. To pa seveda predstavlja veliko finančno breme, zato trenutno še ni jasno, kako bo mogoče rešiti ta problem.

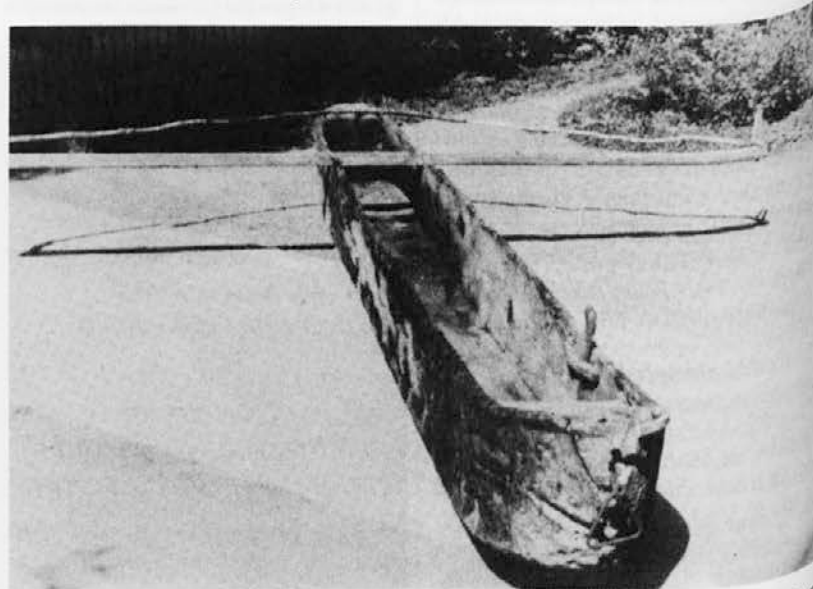
Pogovarjala se je Helena Jovanovič

Primorska srečanja na razpotju?

Primorska srečanja, revija za družboslovje in kulturo, ki izhajajo v Idriji, Kopru in Novi Gorici, so se znašla na razpotju. Tako piše v uvodnem članku k najnovejši številki revije (158. po vrsti), ki je nekoliko tanjša kot običajno. Avtor prispevka, sodnik Boris Kovšca, predsednik sveta revije, razlaga, da je spričo nove zakonodaje v Sloveniji o javnih glasilih nujna sprememba statusa Primorskih srečanj. S tem pa se pojavlja hud problem, predvsem ker revija po novem potrebuje izdajatelja. Doslej so kot ustanoviteljice Primorskih srečanj nastopale občini Nova Gorica in Koper ter Založba Lipa, izdajatelj pa je bilo Društvo sociologov in politologov severnoprimorskih občin. Novi zakon, piše Kovšca, pa pri naša občutne spremembe, saj poznala le izdajatelja glasila ter odgovornega urednika z uredništvom. Postavlja se torej vprašanje, kdo bo prevzel vlogo izdajatelja revije Primorska srečanja, kar pa je odločilnega pomena za njen nadaljnji obstoj. Za prilagoditev novi zakonodaji imajo Primorska srečanja, ki so začela izhajati leta 1977, dve leti časa.

V najnovejši številki revije, ki je opremljena z ilustracijami Avgusta Černigoja, je objavljen pogovor z Marijo Vogrič, avtorico romana »Vojna iz ljubezni«. O nerešenih vprašanjih življenja ob slovensko-hrvaški meji pa piše zgodovinar iz Koprja Leon Marin.

V Primorskih srečanjih najdemo še vrsto literarnih prispevkov ter recenzije knjig, med temi tudi dveh publikacij, ki sta izšli decembra lani za 40. letnico Slovenskega centra za glasbeno vzgojo »Emil Komel« iz Gorice.

»Čupa« je bilo plovilo, iztesano iz enega samega hloda. Slovenski ribiči so jo v tržaškem zalivu uporabljali več stoletij vse do leta 1946. Zadnje čupe so bile v uporabi v nabrežinskem pristanu. Še ohranjeno plovilo te vrste hrani etnološki muzej v Ljubljani, drugo, last tržaške občine, pa je ležalo pozabljeno med predmeti de Henriquezove zapuščine in ga bodo sedaj restavriral.

V organizaciji ŠKD Cerovlje-Mavhinje

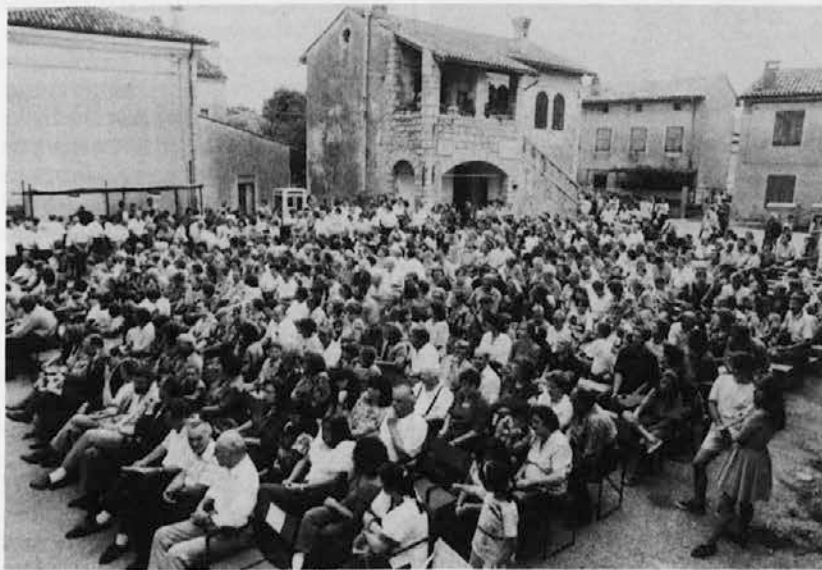
Spominska slovesnost ob 50-letnici požiga vasi v devinsko-nabrežinski občini

Trg v Mavhinjah je bil v nedeljo, 3. julija, poln ljudi, ki so se odzvali vabilu Športno kulturnega društva Cerovlje-Mavhinje in se udeležili spominske slovesnosti ob 50-letnici požiga štirih vasi v devinsko-nabrežinski občini, se pravi Mavhinj, Vižovelj, Cerovelj in Medje vasi. Pokroviteljstvo te spominske slovesnosti sta prevzela občina Devin-Nabrežina in Vsestrážavno združenje partizanov Italije ANPI. Že v petek, 1. t.m., so v prostorih osnovne šole Josipa Murina Aleksandrova v Mavhinjah predstavili knjigo »Uporni plameni«, ki jo je društvo izdalo ob tej priložnosti. Uredila sta jo brata Franc in Tomaž Fabec. Prvi je tudi avtor Prispevka k zgodovini Mavhinj in Cerovelj, drugi pa eseja o Mavhinjskih društvih do leta 1945. Knjiga, pri kateri je delo o cerkveni zgodovini prispeval mavhinjski župnik dr. Jože Markuža, skupina mlajših ljudi iz vseh štirih vasi pa zbrala pričevanja skoraj tridesetih ljudi o tragičnih dogodkih izpred 50 let, bi gotovo zaslužila razčlenjeno analizo in predstavitev. Pomeni pa pravi izziv k natančnejši in bolj poglobljeni predstavitvi zgodovine teh krajev, zgodovine malih ljudi, ki so veliko doživeli in pretrpeli.

Tudi zgodovinska razstava, ki so jo v petek, 1. t.m., odprli v šolskih prostorih, s svojim bogatim dokumentarnim, fotografskim in vojaškim gradivom, izpričuje tragiko tega stoletja za tukaj živeče ljudi.

Nedeljska slovesnost se je začela s spominsko mašo, ki jo je v mavhinjski cerkvi daroval župnik Markuža. Spomnili so se tako tudi vseh žrtev iz župnije in ostalih uničenih vasi. Večerna prireditev pa je idealno povezala ne le prebivalcev štirih vasi, ki so jih uničili plameni 16. avgusta 1944, ampak tudi ostale občane. Številno občinstvo, ki se je zbralo v Mavhinjah, je potrdilo, da je ta tragični dogodek še živ v spominu ljudi od blizu in daleč.

Po uvodnih pozdravih Darie Gherlani in Franca Fabca, ki sta spregovorila v imenu ŠK društva Cerovlje-Mavhinje, je krajši koncert izvedla godba na pihala »Nabrežina«. Ravnatelj srednje šole »Igo Gruden« iz Nabrežine, prof. Zvonko Legiša, je kot slavnostni govornik poudaril potrebo, da se spominjamo teh dogodkov in ljudi, da bi v sebi utrdili tiste občeloške vrednote, zaradi katerih bomo znali tudi v sedanjih časih odgovoriti na izzive političnega

Množica domačinov na proslavi ob 50-letnici požiga štirih vasi v devinsko-nabrežinski občini.

trenutka, izbirati ob najbolj perečih narodnih vprašanjih in se zavedati, da tudi v sedanjem času ljudje — in to ne daleč od nas — trpijo.

Pod vodstvom Hermana Antoniča je nato nastopil združeni ženski zbor, ki so ga sestavljale pevke Dekliškega zbora Devin in zbora »Igo Gruden«. Sledili so nagovori. Kot prvi je spregovoril državni sekretar za Slovence po svetu prof. Peter Vencelj, sledil je pozdrav devinsko-nabrežinskega župana prof. Giorgia Depangherja in podžupanje ter odbornice za kulturo prof. Vere Tute Ban, ter še predstavnikov VZPI-ANPI Alojza Markoviča in Agostina Zerillija. Vsi govorniki so se spomnili tragičnih dogodkov izpred 50 let in

Združenje Euroest v hudi finančni stiski

Združenje Euroest je pred dnevi sklicalo tiskovno konferenco, da bi predstavnike tiska seznanilo s težkim finančnim stanjem, zaradi katerega grozi, da bo organizacija ostala brez lastnega sedeža. Težave je orisala predsednica Euroesta, ki se je prej imenoval Zdrženje Italija-ZSSR, Megi Pepeu. Povedala je, da ima organizacija 40 milijonov lir dolga. Če bi morali svoj sedež v Ulici Genova 23 zapustiti, bi imel Euroest popolnoma onemogočeno delovanje. Selitev v kako manjše stanovanje ne pride v poštev, saj ne bi imeli kje prirejati tečajev ruskega in nekaterih drugih vzhodnoevropskih jezikov, poleg tega pa bi se postavilo vprašanje, kam z izredno bogato, okrog 5 tisoč knjig obsegajočo knjižnico.

tudi izrazili zadovoljstvo, da je do te spominske svečanosti prišlo, ker to dokazuje, da so tudi mlajše generacije pozorne na zgodovinski spomin in čutijo potrebo, da ta spomin poživijo in ga tako ohranijo mladim in najmlajšim, ki bi drugače ne poznali teh dogodkov in ljudi, ki so jim bili protagonisti.

Po nastopu združenega moškega zbora — pevce Iga Grudna in Fantov izpod Grmade je vodil Ivo Kralj — je bil na sporedu dramski prizor z naslovom »Uporni plameni«, ki ga je po predlogi Jožka Lukeža priredila režiserka predstave Maja Lapornik. Za člane ŠKD Cerovlje-Mavhinje je bil to velik podvig. Ljubiteljsko dramsko delovanje se je obnovilo po skoraj polstoletnem premoru in je sporočilo Upornih plamenov, da le nesebična ljubezen lahko premaga nasilje in smrt, vzbudilo pri gledalcih občuteno odobravanje. Slovesnost so zaključile tri pesmi v izvedbi združenega mešanega zbora, ki so ga sestavljali oba devinska in oba nabrežinska zbora pod vodstvom Ksenije Kos. Zelo primerno sporočilo spominske slovesnosti je na koncu zadonela Premrlova uglasbitev Zdravljice.

ŠKD Cerovlje-Mavhinje in vsem, ki so sodelovali pri organizaciji te spominske slovesnosti, gre čestitati za vse delo, ki so ga opravili, še posebej, ker so povezali mlajše ljudi, kar izpričuje, da je v teh kraških vaseh ponovno zaživelo tisto plodno in bogato kulturno delovanje, ki je bilo značilno za prejšnja desetletja in ki ga v zadnjih petih letih zelo angažirano uresničuje cerovsko in mavhinjsko društvo.

M.T.

S seje deželnega tajništva Ssk

Zajamčeno minimalno predstavništvo glavni problem

Kot vse človeške pravice je treba tudi pravice narodnostnih manjšin spoštovati vselej in povsod, ne glede na to, kdo je trenutno na oblasti. Med pravicami manjšin je tudi pravica do politične zastopnosti, ki pa jo zlasti v primeru Slovencev v Italiji novi večinski volilni sistem hudo ogroža ali kar spodkopava. Prav zaradi tega moramo Slovenci v Italiji odločneje postaviti zahtevo po zajamčeni minimalni zastopnosti v izvoljenih telesih, od občinskih svetov do parlamenta, kakršno že uživajo Italijani v Sloveniji in druge manjšine v Italiji in Evropi. Vprašanje bo v bližnji prihodnosti spet postalo aktualno, saj bo deželna uprava prej ali slej imela na dnevnem redu preverjanje volilne zakonodaje za krajevne uprave, gotovo pa bodo spremenili tudi sam deželni volilni zakon in naposled še vsedržavnege.

Ta je bila ena izmed osrednjih ugotovitev, do katerih je prišlo deželno tajništvo Ssk na zadnji plenarni seji v Gorici ob koncu daljše razprave, posvečene analizi in oceni izidov nedavnih evropskih in goriških občinskih volitev. Z izidi obeh volilnih preizkušanj Slovinci ne moremo biti zadovoljni, saj so volilne naveze, v katerih smo sodelovali, pozele slab ali pa skromen uspeh. Tako je npr. Ssk na goriških upravnih volitvah sicer povečala število svojih glasov, a bo kljub temu v novem goriškem občinskem svetu zastopana z manjšim številom svetovalcev kot v prejšnji mandatni dobi zaradi neuspeha volilne naveze, kateri je načeloval županski kandidat Bruno Crocetti. Na evropskih volitvah pa listi manjšin in avtonomističnih gibanj Federalizem ni uspelo potrditi svojega predstavnika v Strasbourgu predvsem zaradi slabe uveljavitve na Sardiniji in še prej zaradi odločitve Južnotirolske ljudske stranke (SVP), da nastopa samostojno oz. v povezavi z Italijansko ljudsko stranko (PPI). Očitno bo treba v pripravah na prihodnje preizkušnje skrbneje oblikovati volilne naveze.

Splošen zasuk na desno, ki so ga po marčnih parlamentarnih volitvah na vsedržavni ravni potrdile evropske, na krajevni pa goriške občinske volitve, predstavlja nevarnost za utrjevanje enakopravnega sožitja in dobrososedskih odnosov v našem obmejnem prostoru. V takšni luči gre presojati tudi krizo deželne vlade Furlanije Julijske krajine, ki ji je predsedoval predstavnik DSL Renzo Travanut. Deželno tajništvo Ssk je tudi začelo razpravo o osnovanju Narodnega sveta Slovencev v Italiji, se pravi o prenovljenem skupnem zastopstvu s široko demokratično legitimiteto. Razpravo bo nadaljevalo na prihodnji seji v petek, 8. t.m., na strankinem sedežu v Nabrežini.

»Primorski fantje« zmagovalci 24. festivala v Steverjanu

»Primorski fantje« na obali v domačem Piranu

Zvoki harmonike in prijetne, spevne melodije so konec prejšnjega tedna v Steverjanu na Goriškem ustvarile pristno domače vzdušje. Zazvene so znane narodnozabavne skladbe in pa izvirne pesmi, nekatere napisane nalašč za ta festival, ki ga vsako leto v hladu na kraju Pod Borovci prireja števerjansko kulturno prosvetno društvo »F.B. Sedej«.

Kvalitetna raven tekmovalcev je bila precej dobra. Prijavile so se glasbene skupine, ki so nastopanja že vajene. Škoda le, da se tudi letos ni prijavila nobena skupina iz zamejstva. Kljub prizadevanju organizatorjev so se namreč prijavili le ansambli iz Slovenije. Strokovna komisija je za zmagovalce proglasila »Primorske fantje« iz Pirana, ki so se predstavili z duhovito skladbo »Amore, amo-

re«. Za najboljšo vokalno izvedbo je bila nagrajena skupina »Slapovi«, ki poje z ansamblom »Skubic«, za najboljši trio ansambel »Krim«, za najboljši kvintet »Laufarji« iz Cerknega, za najboljše besedilo pa Ivan Sivec (za pesem »Najlepši rožmarin«). Posebno nagrado je dobil še »Trio Svetlin«. Tudi občinstvo je izbralo »svoj« ansambel. Poslušalcem so bili najbolj všeč »Goriški fantje«.

Na prijetnem predjubilejnem festivalu domače glasbe — prihodnje leto bo namreč slovesna 25. obletnica — sta napovedovala Tajda Lekše in Janez Dolinar. Kot vsako leto so organizatorji za to prireditve izdali lično brošuro s fotografijami vseh nastopajočih. Pripravili pa so tudi razstavo slik in kaligrafij Dušana Nagliča iz Žalca.

Pomemben skupen dosežek slovenske in italijanske osnovne šole

Priprava video filma in didaktične brošure

Pod naslovom »Mi z vami — Voi con noi« pripravljata osnovna šola »Oton Župančič« v Gorici in osnovna šola »Largo Isonzo« v Trziču celovečerni video film in didaktično brošuro, ki naj ponazorita številne zanimive skupne projekte obeh šol v času od leta 1989 do današnjih dni. Silvan Bevčar je v tem času posnel za okrog devet ur filmskega materiala in na tej podlagi je bila zasnovana umetniška pa tudi organizacijska izvedba tega zahtevnega načrta, ki naj javnosti približe predstavi dragocenost sodelovanja slovenske in italijanske osnovne šole kakor tudi pomembne vzgojne dosežke, ki so v vseh letih nastali. Ravnateljici Mirka Brajnik in Luigina Marsolin sta pritegnili k projektu Goriško pokrajino in Kmečko banko iz Gorice, ki sta uradna sponzorja video filma in vzporedne brošure.

Na podlagi posnetega materiala je zamisel za video film, ki traja uro in dvajset minut, prispeval Janez Povše, ki je tudi avtor spremnega besedila oziroma režiser video filma, Silvan Bevčar pa je poskrbel za montažo. Spremno besedilo bo izmenično v slovenskem in italijanskem jeziku, brala pa bosta Barbara Rustja in Martin Srebrnič. Za ustrezen prevod bo poskrbel Giovanni Toplikar, medtem ko bo video film tehnično izdelan v studiu Salvatore Agresti v Trstu.

Video filmu vzporeden in enakovreden dosežek je didaktična brošura, ki bo podrobneje strokovno opredelila skupne dejavnosti obeh šol, opisala vzgojne smernice in zaključke, do katerih je skupno delovanje pripeljalo. Video film in didaktična brošura bosta predvidoma pripravljena konec septembra.

Tudi »četrtá oblast« v Berlusconijevih rokah

Kdor redno spremlja dogajanje v italijanski politični areni, in kdor je zaskrbljen zaradi ravnanja predstavnikov nove vlade, je bil prejšnji teden verjetno kar nekajkrat z zadržanim dihom priklenjen pred televizijski ekran ali pred radijski sprejemnik. Zaključek enega poglavja afere RAI je z vso ostrino in skorajda nasilnostjo zopet odkril določene poteze novih italijanskih »vladarjev«. Del javnosti je sicer obsodil tako početje, vendar je moral končno ponovno ugotoviti, da na žalost niti zgražanja najuglednejših političnih in kulturnih osebnosti nič ne zaležejo.

Višek afere je seveda predstavljaval zaplet med palačo Chigi in Kvirinalom. In če je prej kdo še mislil, da je vlada ravnala prav, ko je prisilila k odstopu upravni svet italijanske radiotelevizije, se je najbrž vsaj malo zamislil ob vzvišenih kritičnih izjavah vladnega glasnika Giuliana Ferrare na račun Scalfarovih ugovorov o neustavnosti vladnega dekreta. Ne glede na to, ali so bili Scalfarovi pomisleki upravičeni, bi bilo namreč od vladnega glasnika pravilno pričakovati določeno umirjenost, distanco, premišljenost in morda spoštljivost.

Ferrara pa je ubral taktiko, ki jo je do sedaj uporabilo že več predstavnikov vlade, vključno z Berlusconiem samim. Novi ministri in drugi predstavniki večine se namreč od časa do časa oglašajo z izjavami, ki tako rekoč šokirajo javno mnenje, naslednji dan so prisiljeni, da naredijo korak nazaj in omilijo svoja stališča, jih zdramatizirajo, v bistvu pa se potem izkaže, da so njihova dejanja pravzaprav v soglasju s prvotnimi izjavami. Spomnimo se na primer na Finijevo vztrajanje z izjavami o Mussoliniju in fašizmu (kljub Berlusconijevi razdraženosti), na Tremaglieve izjave o vzhodnih mejah, o katerih je rekel (kljub zagotovilom vlade, da so nedotakljive), da bi se jih morda čez kakih petdeset let lahko začelo spreminjati. Hujše pa je z izjavami, ki so imele tudi otipljive posledice: Berlusconijeve izjave o državni radioteleviziji in npr. Martinijeve izjave o odnosih s Slovenijo. Te namreč dokazujejo, da se predstavniki nove vlade ne ozirajo na nikogar in svojo politiko trdovratno peljejo do konca, pa čeprav jo v vmesni fazi omilijo z nasmeškom. Na javnost, na opozicijo in celo na mednarodno mnenje pa se kratkoma požvižgajo.

Ob primeru RAI lahko na primer ugotovimo, da so se o vladnem dekretu negativno izrazili ne samo predstavniki vseh strank opozicije — kar bi lahko bilo do

določene mere tudi predvidljivo —, marveč tudi cela vrsta uglednih komentatorjev najpomembnejših italijanskih dnevnikov. Naj navedemo kot primer direktorja dnevnika La Repubblica, Eugenia Scalfarija, ki je v svojem uvodniku 1. julija, takole zapisal: »Videli smo tako primer, in to verjetno ne bo zadnji, način »brutalnega« vladanja, ki ima izredno malo spoštovanja do principov, izredno veliko pa do golega izvajanja oblasti. (...) Neverjetno je dejstvo, da se Berlusconi ni zdelo primerno, da počaka z zadevo RAI, vsaj dokler ne uredi osebnega položaja v zvezi z lastnino Fininvesta; neverjetno je dejstvo, da ga njegovi zavezniki v vladi niso opozorili na to pravilo obnašanja; vse to zgovorno dokazuje, da je država izročena »osebni« oblasti, katere aroganca je enakovredna zaničevanju kateregakoli pravila.«

Vsi vemo, kakšno moč imajo sredstva javnega obveščanja, predvsem televizija. Po presenetljivo hitrem uspehu iz nič nastale Forza Italia nas nihče ne more več prepričati, da ne predstavljajo mediji resnično t.i. »četrté oblasti«. Do prejšnjega tednja je še veljalo, da ima Berlusconi v rokah le polovico te »četrté oblasti«, danes razpolaga v celoti z njo. Nič nas namreč ne tolaži dejstvo, da ne bo novega upravnega odbora RAIa imenovala »prva«, t.j. izvršna oblast, ki je v rokah ministrskega predsednika Berlusconija, temveč »druga oblast«, t.j. parlament, točneje predsednika obeh zbornic. Kajti čeprav t.i. Pol s vobojčin nima večine v senatu, vemo, da ni hotel prepustiti niti enega predsedniškega mesta opoziciji (čeprav smo bili v preteklosti navajeni na fair play take vrste). Izvajanje nadzora nad pozicijo s strani opozicije je spričo vseh teh dejstev zelo otežkočeno.

Prav zaradi tega pa postaja strah pred avtoritarnim zasukom v državi bolj konkreten. Že Dahl v svojih politoloških razpravah ugotavlja, kako je najjemnitvejša in najbolj genjalna poteza demokratične metode vladanja v »izumu« opozicije in mehanizma, zaradi katerega je opoziciji v vsakem trenutku omogočeno, da postane pozicija. Te mehanizme pa danes vlada resno zavira s tem, da briše razliko med zmernim in absolutnim večinskim principom. V nobeni demokratični državi ne sme namreč ena stran obdržati celotne oblasti v rokah, pač pa mora dopustiti dovolj prostora tudi manjšinam. V nasprotnem primeru postanemo priče absolutnemu, ne pa demokratičnemu večinskemu odločanju.

Breda Susič

Dokumentirana in neoporečna vsebina knjige Minke Pahor »Primorski učitelji«

»Včasih so gole številke in najbolj skopi podatki pretresljivo pričevanje o velikih prelomih v življenju posameznika in naroda«, piše Ciril Zlobec v spremni besedi (napisani v slovenščini in italijanščini) h knjigi Minke Lavrenčič Pahor z naslovom »Primorski učitelji«, v katerih iz neskončno dolgega seznama imen, krajev in letnic lahko rekonstruiramo trpljenje in osebne tragedije številnih slovenskih učiteljev, ki jih je Gentilejeva šolska reforma raztepla na štiri vetrove. Veliko jih je bilo odpuščenih, predčasno upokojenih, premeščenih kam v notranjost Italije, aretiranih in konfiniranih. Raziskovanja etap te kalvirije številnih učiteljev s Primorske se je pred leti z vsa vnemo in potrpežljivostjo lotila Minka Lavrenčič Pahor, tudi sama po poklicu učiteljica, ki je skupaj s svojimi kolegi delila usodo v najhujših letih fašističnega terorja. Bila je odpuščena, emigrirala je v Jugoslavijo, prestajala je tudi zaporno kazen, po vrnitvi v Trst pa je bila več let brezposelna, ker ji niso priznali državljanstva, čeprav je bil mož rojen v Trstu.

Zamisel za knjigo je nastala že pred časom. Leta 1973 se je Dragu Pahorju, možu Minke Lavrenčič, ki je bil tudi sam učitelj, porodila zamisel, da bi ob 50-letnici Gentilejeve reforme sestavili seznam in podatke o stotinah preganjanih kolegov. Z vsoto potrpežljivostjo in natančnostjo raziskovalca se je dela lotila njegova žena Minka, po očetovi smrti pa ji je priskočil na pomoč sin Samo Pahor. Viri zbranih podatkov so zelo raznoliki. Delno so to osebna pričevanja, zbrana z anketo in

dopisovanjem, časopisi in razne publikacije, arhivsko gradivo, neuradni ročni zapiski itd. Omeniti je treba predvsem službene liste šolskega oddelka banovinske uprave v Ljubljani, dokumentacijo (osebne mape) šolskega nadzorništva v Tolminu, fond prefekture v Pulju, vpisnice goriškega in ljubljanskega učiteljskega ter matične knjige župnij in občin, pa tudi podatke občin in ravnateljstev v Italiji, kamor so bili premešeni primorski učitelji.

Že samo površna navedba virov dokazuje, kako veliko in zahtevno delo je opravila Minka Lavrenčič Pahor, ki je napisala pomembno zgodovinsko knjigo. Delo je izdal tržaški Odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici, v okviru katerega sodeluje avtorica že vrsto let. Knjiga je

opremljena tudi s fotografskim gradivom. Nekatere slike je Pahorjeva našla v arhivih Odseka za zgodovino, druge so delo Maria Magajne, nekatere pa so prispevali posamezniki. Lepo platnico knjige si je zamislil Peter Furlan.

»Slovenski primorski učitelji so bili prvi uporniki proti fašizmu v Evropi. Tihi, a vztrajni uporniki, ki se jih sploh ne spominjamo, ker njihova imena niso neposredno povezana z zapomljivimi dejanji. Knjiga o primorskih učiteljih ni bralno besedilo v klasičnem pomenu besede, tudi ni vznemirljiva kronika, nič ni dogajanj, samo pričevanje je, dokument o nekem času, o neki slovenski pokrajini in njenih ljudeh. Noben socialni sloj ni premogel toliko uporništvu kot prav primorsko učiteljstvo. Bilo je seveda tudi prvo na

udaru, in to brezobzirno, toda prestalo ga je, kot bi dejal Kajuh, z uporno dvignjeno glavo... Po formalni plati je to gradivo zbrano in urejeno še najbližje nekakšnemu zgodovinskemu leksikonu, ki ga nikoli ne prebereš vsega, lahko pa sežeš po njem, kadar potrebuješ zanesljivo informacijo, kot dokaz za splošno trditve,« pravi še v spremni besedi Ciril Zlobec.

Knjigo Minke Lavrenčič Pahor »Primorski učitelji« so v Trstu predstavili pred nedavnim. O delu je spregovoril Boris Pangerc, ki je med drugim poudaril, da se to strumno postavlja ob bok celi vrsti dragocenih pričevanj velikih borcev za Primorco in za Primorsko, kot so bili npr. Dorče Sardoč, Alojz Zidar, Čita Bole, Ivan Regent, Lavo Čermelj, delom zgodovinarke Milice Kacin — Wohinc in drugih raziskovalcev. »Primorski učitelji so od danes naprej jasno in čitljivo zapisani v duhovno zakladnico slovenskega naroda. Knjiga pa je izšla tudi v političnem trenutku, ki se rokuje z oživljanjem fašizma v Italiji, hoče na vsoto odkrivati neke namišljene človečanske poteze na njegovem črnem obličju... Minka Pahor temu skrajno zaskrbljujočemu političnemu trenutku dostojanstveno odgovarja z dokumentirano in neoporečno vsebino; s podatki, ki jih je napisala zgodovina pred letom 1938, iz izkušnje, skozi katero je šla tudi sama in je torej njen glas do kraja avtentičen«.

»Primorski učitelji« je torej knjiga, ki je za pretekle in bodoče rodove spomenik slovenskim učiteljem ter njihovi ljubezni in predanosti, s katero so opravljali svoje poslanstvo v šoli in izven nje. Avtorica Minka Lavrenčič Pahor je s tem delom rešila pozabe nad 1000 oseb, katerim tudi mi danes veliko dolgujemo.

(hj)

Maturanti tolminskega učiteljskega v letu 1924. To so bili edini študentje, ki so opravili ustno maturo v Vidmu s tolmačem. Pismeni del mature je bil v Tolminu.

priloženih nekaj listov, na katerih so bili z zanimivo grafično oblikovno posebnostjo napisani svetopisemski citati, ki so spremljali v stari zavezi lončarje, piscu knjige pa dajali navdih za »črepinjenje«.

Slovenski duhovniki, ki so bili žrtve režima iz polpretekega časa v bivši Jugoslaviji, so do sedaj napisali že nekaj spominov. Ti spomini pa so včasih tudi vprašljivo pisani. Namreč duhovnik, kot človek, ki je vse to doživljal na svoji koži, je s pisano besedo razgrnil dogodke pred bralce. Bralci pa, zlasti tisti, ki so poznali dogodke iz drugih zornih kotov, pa so po tem dogodke in tudi namen knjige komentirali zopet drugače. Mimogrede se pred nas razprostere dvojni prikaz zgodovine in ponovno zastavljamo vprašanje: »Kateri obraz je resničen?« Prav to nam Ljubo Marc prvič v slovenski povojni zgodovini opiše, ko se je vrnil iz zaporov domov: »... Po nekaj dneh pa je prišlo v krogu domačih skoraj do napetosti. Nisem in nisem jih mogel prepričati, da je bila vsa naša obtožnica iz trte zvita. 'Nekaj si že moral imeti... Nekaj si že moral napraviti...' so mislili. Ni jim moglo iti na glavo, da je bilo vse politično izmišljeno, umetno zgrajeno. Sicer pa me to ni presenečalo, saj sem jaz (avtor) v preiskovalnem zaporu doživel isto...« Ta Marčeva izpoved je realen prikaz, v kakšni zadregi se vedno znajde tisti, ki je nekaj doživel, in drugi, ki je ob njem isto razdobje doživljal. Pri Marcu gre v tem primeru za srečno posebnost. Na dokumentaren in šaljiv način opisuje dogodke in potek, ne da bi komurkoli tako ali drugače želel vsiljevati kakršnokoli prav... »Bilo je tako, kot je amen v očenašu, gospod paznik, Vi pa si mislite, kar hočete!«

Če je nekdo obsojen, je gotovo nekaj zakrivil. To staro resnico smo vedno tako ali drugače premelevali. Zopet pa je resnica, da tudi določeni procesi, čeprav so bili »tudi zmontirani«, niso brez kančka (vsaj kančka) neke osnove.

Ambrož Kodolja

»Črepinje« in črepinjice

Primorski duhovnik in zlatomašnik Ljubo Marc mi je pred letošnjim Kresom poklonil svojo knjigo Črepinje. S polno mero humorja, ki je avtorju lasten, sva si nazdravila in kot »cugsfirerju« v tej naši primorski Cerki voščil še za nadaljnji humor. Vesel sem bil, da so mu Biljenci lepo pritrkavali, saj je prav to »muziko« vedno imel najraje: »od tedaj, ko so tudi z njegovim privolenjem pritrkovali v Cerknem, ko so ga 20. oktobra 1944 prosili ob zavzetju Beograda in je partizanom odgovoril: »Seveda! Če smo za zavzetje Addis Abebe pritrkovali, bomo toliko bolj zdaj, ob zavzetju Beograda!« Tako ga je spremljalo veselo pritrkovanje povsod, kjer je »zlati šarmantni gospod duhovno oplajal božje ljudstvo« in, kot vedno, tudi sedaj delil humor, ki ga prav tako spremlja in so mu v rimskih časih rekli »allegro goriziano«.

Slog v Marčevi knjigi je svojstven in ko sva s kolegom govorila, kako bi ga ocenila, mi je kratko rekel: »To je tipičen slovenski klero Švejk!« — Visok poklon, kajti za Švejka pa le ne moremo imeti kogarkoli.

Pred več leti sem čisto slučajno dobil v roke obširen in zajeten tipkopis, ki ga je prej »preletel« prof. Dragutin Butkovič, pa me je ta nekoliko hudo-mušno piknil: »Malo žehte Vam ne bo škodilo, če se sprehodite!« — Nabodel se nisem, prebral sem zajeten tipkopis. Spominjam se, da je bil opremljen tudi s skico za naslovnico, ki je bila bolj posrečena od sedanje, pa je tudi imel

Druga knjiga o gospodarskih pogodbah

Konec lanskega leta je založba GV Ljubljana izdala prvo knjigo o »Gospodarskih pogodbah«, letos spomladi pa drugo knjigo »Gospodarskih pogodb«. Glede na pomembnost nove strokovne publikacije za podjetnike, managerje in druge fizične osebe, ki se večkrat letno srečujejo s sestavljanjem ali podpisovanjem gospodarskih pogodb, sem se odločil, da v krajši obliki povzamem bistvo in naslove posameznih pogodb, ki jih je pripravilo sedem avtorjev.

Vlado Balažič je pripravil poglavje o skladiščnih pogodbah in v njem prikazal obveznosti in odgovornosti skladiščnika s posebnim poudarkom na odgovornost za morebitno škodo na blagu. Tovrstna pravila morajo obvladati ne samo skladiščniki pri operativnem shranjevanju blaga in izročanju le-tega iz skladišča, temveč tudi podjetniki in drugi poslovneži.

Nina Betetto je napisala besedilo »Avtorska pogodba« s podrobnim opisom avtorskega dela, imetnika avtorske pravice in prenosom avtorskih premoženjskih pravic. Dotaknila se je tudi civilno-pravnega varstva avtorske pravice, kar bo služilo številnim avtorjem, inovatorjem in drugim pri sklepanju tovrstnih pogodb.

Tadeja Dobrovnik je obdelala naslednje štiri pogodbe: licenčno pogodbo; pogodbo o najetu gostinskih zmogljivosti; pogodbo o organiziranju potovanja; posredniško pogodbo o potovanju. Zlasti zadnje tri bodo izredno koristile gostinsko-turističnim podjetjem oziroma agencijam, saj mnoge od njih premalo poznajo bistvo omenjenih pogodb.

Največ, to je šest pogodb, pa je prikazal Miodrag Djordjevič in sicer: komisijska pogodba; špediterska pogodba; pogodba o trgovskem zastopanju; pogodba o posredovanju; konsignacijska pogodba; pogodba o servisiranju. Zlasti pri mlajših in neizkušeni podjetnikih bo to gradivo prispevalo h kvaliteti opravljanja njihovih storitev.

V vsakdanji praksi se srečujemo s pogodbami, kot so: zakup; leasing; posojilo; najemna pogodba. Tej tematici se je posvetila Karmen Igljič-Stroligo in bo le-to koristilo ne samo podjetnikom ampak tudi številnim gospodinjstvom in fizičnim osebam pri vsakdanjem delu. Ravno tako je pomembna zavarovalna pogodba, ki jo je obdelala mag. Dunja Jadek-Pensa.

Slovenija teži k hitrejšemu vključevanju v mednarodne tokove znanosti, tehnike in blagovne menjave. Pri tem prihaja iz dneva v dan do večjih zahtev po kvaliteti blaga in storitev. Proizvajalci morajo obvladati tudi mednarodne norme, kot so na primer ISO standardi. V ta namen se je Bojan Podgoršek poglobil v pogodbo o kontroli blaga in storitev, kjer je podrobno prikazal obveznosti vršilca in naročnika kontrole. Možno je skleniti pogodbo o kontroli blaga in zastopanju, pri kateri je vršilec kontrole blaga dolžan s pregledom ugotoviti kakovost tega blaga in o tem izdati certifikat.

Prepričani smo, da bo založba Gospodarskega vestnika tudi v bodoče izdajala tako zanimivo in koristno literaturo.

Gabrijel Devetak

Pismo uredništvu

Planinska društva proti gradnji avtomobilskega dirkališča

Slovensko planinsko društvo Trst ugotavlja, da med planinci in ljubitelji narave povzročajo resno zaskrbljenost vedno pogostejša medijska poročila o nameravani gradnji avtomobilskega dirkališča pri Kozini. Za gradnjo je občina Sežana menda že dala svoj pristanek, kar potrjuje, da so v teku že stvarni posegi določenih finančnih domačih, predvsem pa tujih krogov.

Kot planinci, člani Slovenskega planinskega društva Trst, ki se smatramo za varuhe kraškega gorskega sveta in prostranih zelenih planjav, se zavedamo, da bi nameravana gradnja omenjene infrastrukture na tem edinstvenem kraškem območju predstavljala neprecenljivo ekološko in krajinsko škodo.

Avtodrom pod Slavnikom bi bil le v izključno korist investitorjev, podjetnikov in sponzorjev avtomobilske industrije iz tujine, kajti vprašanje je, koliko bi bili soudeleženi domači faktorji in kakšna bi bila občasna korist tamkajšnjega prebivalstva. Taki posegi v naravo pod Slavnikom ali kjerkoli drugod so povezani še z drugimi problemi: gradnjo dodatnih infrastruktur, garaž, prostorov za strokovno osebje in publiko, hotelskih objektov ipd. Posledica tega so odplake škodljivih snovi in greznice, ki lahko onesnažijo podtalne vodne vire ter izpušni plini, ki bi še bolj zastrupljali že itak s strupi nasičen zrak in gozdne površine.

Upoštevalo, da se v drugih državah, v Italiji in Avstriji, stvarno ukvarjajo z mislijo ukinitve in zaprtja avtomobilskih dirkališč, ker so ekologi spoznali njihovo škodljivost, Slovensko planinsko društvo Trst nasprotuje zamisli gradnje avtodroma in je mnenja, da je treba zavesti vse zdrave sile za ohranitev nedotaknjene naravnega

okolja za človeka. Zato Slovensko planinsko društvo Trst odločno nasprotuje kakršnemukoli posegu, ki bi izničilo ta edinstveni košček kraškega sveta z vsemi nepredvidljivimi posledicami.

Proti gradnji avtodroma so se skupaj s Slovenskim planinskim društvom Trst izrekli Smučarski klub Devin, Obalno planinsko društvo v Koprju, Planinsko društvo v Sežani, Planinarsko društvo Glas Istre iz Pulja in Planinarsko društvo Platak z Reke.

Slovensko planinsko društvo Trst in navedene organizacije pričakujejo, da bodo pristojne oblasti Republike Slovenije na parlamentarni, vladni in občinski ravni upoštevale razloge protesta, se protivile tej nameri, zaustavile napovedano pobudo, preklicale morebitna že izdana gradbena dovoljenja in se zavzele za ohranitev neokrnjene narave tega dela slovenske zemlje pod Slavnikom.

Sledijo podpisi predstavnikov omenjenih planinskih društev.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST«
Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954,
štev. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Ivo Jevnikar,
Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni
in odgovorni urednik), Miro Opett,
Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij
Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst,
tel. 040/772151.

Član Združenje periodičnega
tiska v Italiji

Mirenski grad pri Gorici

Mimo tega pa zopet ne smemo, pa s tem naj si nihče ne misli, da se mi toži po komunizmu. Ne, nekateri ljudje, ki določene spomine berejo in so bili tedaj zraven, jasno povedo marsikaj, kar piscu tistih spominov ni v čast! — Torej kje je tu zgodovinska resnica? Ko se bo kritično, neobremenjeno pisala zgodovina slovenskega ljudstva iz tega časa, kdo bo lahko kaj imel za objektivno resnico? Uradno komunistično ali zamolčano? Ali spomine, ki so pisani, kot so? Ljudje so pomrli, spomini so ostali napisani, ostali pa so v ljudeh dvomi, vsaj v tistih, ki so se srečevali ob dogodkih in polpreteklega časa. To sem napisal prav zato, ker sem tudi sam doživel »neprijeten hladen tuš«, ko

sem starejšemu, razgledanemu vernemu Primorcu poklonil neko podobno delo, pa me je po nekaj mesecih povabil na klepet. Kar ves popoldan mi je govoril, kaj vse je v tisti knjigi napačno, saj jo je dobesečno prekrizal in popisal. Ob koncu sem ostal nem in poparjen, ker možu enostavno nisem mogel ugovarjati, saj sem tedaj živel več kilometrov stran od dogodkov, ki jih je omenjena knjiga opisovala... Polpretekle dogodke pa na žalost nekateri tudi rabijo »da, si pred javnostjo operejo vest« je zaključil kmečki možak!

Pri Marčevi knjigi me veseli kopica datumov, ki dajo delu tehnost, kot tudi opis dogodkov, pri katerih nikjer ne zapazimo niti kančka maščevanja. Tu se je pisec legitimiral in pred javnostjo iztopil tak, kot dejansko je! Tipičen lik primorskega duhovnika s svojo poštenostjo, šegavostjo, pa tudi trdim in golim realizmom! Vse to zadošča, da je delo primerno kot vir, iz katerega se lahko črpajo zgodovinski dogodki.

Ne morem pa mimo nekaterih stvari, s katerimi se kot duhovnik ne strinjам. Verjetno sem med redkimi, ki so prebrali original. Pravzaprav sva ga skupaj složno obdelovala s pok. prof. Dragutinom Butkovičem. Vse je kazalo in tako se je tudi mislilo, da bi knjiga, ko bo urejena za tisk, izšla kot redna knjiga pri Goriški Mohorjevi družbi. O tem sva sicer govorila in se tudi strinjala, ker je ljudsko pisana, pa tudi zanimiva za prostor, ki ga Goriška Mohorjeva pokriva. Menim, da delo to tudi zasluži. Razmere so nanesele drugače: sobrat Dragutin je umrl, »vsokočili so drugi« in delo odnesli v domovino in ga tam tudi po »krajnsko preoblikovali«. Zanimivo, nikjer ni prof. Dragutin Butkovič niti omenjen! Ko sem knjigo nekajkrat prebral (in prebral sem jo nekajkrat), sem marsikje zapazil, da so nekatere stvari oblikovane drugače, kot jih je oblikoval prof. Dragutin, pa je tudi marsikje marsikaj, kar bi bilo zlasti za nas Primorce zanimivo (in knjiga je prvenstveno namenjena nam), neustrezno prikazano... To so sicer črepinjice od črepinj.

Škoda, ko je Goriška Mohorjeva, ki izdaja redno letno zbirko, pustila iz rok to delo, pa kot se sliši uvrstila v naslednjo redno zbirko neki ponatis. Ob tem sem se le zamislil: »Ponatis je ponatis, izvornik pa je izvornik!« Tudi to so črepinjice naše zamejske realnosti, ki pa je že zgodovina!